

7. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України №1618-IV від 18.03.2004. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20040318>.

8. Павлова Ю.С. Електронний документ як джерело доказів у цивільному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Павлова Юлія Сергіївна. - Одеса, 2019. - 239 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11724>

Гончарук Анастасія Сергіївна

аспірантка кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник:

Андронов Ігор Володимирович

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

З часу повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України минуло майже 10 місяців. За цей час вдалося не лише перевірити на витривалість судову систему в цілому, але й довести на практиці, що гарантоване Конституцією України право на судовий захист не припиняється та не обмежується під час дії воєнного стану навіть тоді, коли суди змушені були приймати рішення про тимчасове зупинення розгляду справ й евакуацію усіх матеріалів судових проваджень до інших судів найбільш територіально наближених до них.

Хвиля паніки й розгубленості серед людей минула. Раді суддів України, Вищий раді правосуддя, Верховному суду вдалося досить оперативно відновити й налагодити безперебійне та стале здійснення судочинства в першу чергу кримінальних справ, а потім адміністративних, господарських та цивільних. З початком активізації роботи судів в учасників процесу виникла проблема,

пов'язана з необхідністю поновлення процесуальних строків для звернення до суду з заявами і клопотаннями, подання апеляційної чи касаційної скарги та інших документів. На практиці ситуація склалася така, що багато хто з учасників судових процесів не отримував та не отримує копії судових рішень засобами поштового зв'язку, як це передбачено ст. 272 ЦПК України, через непередбачувані та цілком об'єктивні обставини, наприклад: відсутність фінансування на відправку поштових відправлень, перебування учасника процесу на військовій службі, зміна територіальної підсудності суду, масовий виїзд громадян України задля збереження свого життя. Кожна з цих підстав мала бути визначена судом як така, що дійсно стала поважною для неможливості реалізації свого права на судових захист, чи це просто прояв зловживання права з боку учасників процесу.

На початку березня Верховний Суд на своєму офіційному веб-порталі вперше зазначив, що введення воєнного стану є поважною причиною для відкладення розгляду справ та може вважатися підставою для поновлення процесуальних строків. Але вже в липні цього року Верховний суд дещо змінив свою позицію та вказав, що «сам по собі факт запровадження воєнного стану в Україні не може бути підставою для поновлення строку на касаційне оскарження, адже такою підставою можуть бути обставини, що виникли внаслідок запровадження воєнного стану і унеможливили виконання учасником судового процесу процесуальних дій протягом установленого законом строку» [1]. Дана позиція суду знайшла підтримку в інших судових рішеннях, зокрема в постанові КАС ВС від 29 вересня 2022 року у справі № 500/1912/22 наголошується на тому, що «запровадження воєнного стану не може безумовно вважатись поважною причиною для безумовного поновлення цих строків» [2]. Кожний конкретний випадок вимагає від учасника процесу, який подає відповідне клопотання про поновлення процесуальних строків, надати суду докази та обґрунтування причин пропуску.

Перші судові рішення, які почали прийматися щодо поновлення чи відмови у поновленні процесуальних строків з одночасним постановленням рішення про

залишення позову, апеляційної чи касаційної скарги без розгляду, вказують на те, що суди дійсно з особливою обачністю аналізують обставини, які стали причиною пропуску процесуального строку.

Наприклад, справа №199/8478/21, яка розглядалася Третьою судовою палатою КАС ВС, де суд прийшов до висновку, що апелянт пропустив строк на апеляційне оскарження через поважність причин, а саме у зв'язку з неотриманням ним копії судового рішення засобами поштового зв'язку та відсутністю можливості підготувати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції через збройну агресію РФ проти України. В даній справі суд також наголосив на тому, що «якщо процесуальний строк був пропущений до початку війни, питання про його поновлення повинно вирішуватися з врахуванням причин, з яких строк був пропущений, та тривалості пропуску строку до запровадження воєнного стану» [3].

Інше рішення, яке заслуговує на увагу, було прийнято КАС ВС 15 липня 2022 року у справі 460/14618/21, де суд визнав причину пропуску для звернення до суду із позовом перебування позивача у лавах Збройних Сил України, вказавши «поняття поважності причин пропуску процесуальних строків є оціночним, а тому його вирішення покладається на розсуд суду. До таких причин відносяться обставини непереборної сили та обставини, які об'єктивно унеможливають вчинення процесуальної дії у встановлений строк» [4].

В одній із справ, яка перебувала в провадженні Господарського суду Чернігівської області, кредитор звернувся до суду із заявою про поновлення строку на подання заяви про визнання його грошових вимог у справі про неплатоспроможність фізичної особи коли спливи майже три місяці, посиляючись на зміну підсудності розгляду справи, яка була прийнята на підставі Розпорядження Верховного Суду від 22.03.2022 р. N 12/0/9-22 [5]. Фактично судочинство на території Чернігівської області було зупинене через ведення активних бойових дій та існування реальної загрози життю й здоров'я працівників апарату суду й учасників процесу. Суд у своїй ухвалі аргументував позицію

поновлення процесуального строку через призму змін, які вплинули на неможливість здійснення правосуддя господарським судом в перші місяці війни.

Підсумовуючи викладене можна дійти до висновку, що вичерпного переліку причин пропуску строку для поновлення процесуальних строків жодним законом не визначено і це цілком обґрунтовано. Не можна передбачити усі випадки, які стали запорукою реалізації права осіб на звернення до суду з позовом для захисту порушених прав чи оскарження ухваленого судового рішення, яке на думку учасника процесу, було прийнято з порушенням норм права. Війна кинула виклик й для судових органів, й для учасників процесу. Але вона не може вважатися безумовною підставою для поновлення строків в усіх без виключення випадках. На учасника процесу покладається обов'язок доказування обставин, які стали об'єктивною підставою для ігнорування встановлених строків.

Список використаних джерел:

1. Ухвала від 21.07.2022 у справі № 127/2897/13-ц (провадження №61-6420ск22) Касаційний Цивільний Суду у складі Верховного Суду. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105372019>.

2. Постанова від 29.09.2022 у справі №500/1912/22 (провадження № К/990/20688/22) Верховний Суд у складі Колегії суддів Касаційного адміністративного суду. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106545406>.

3. Постанова від 11.08.2022 у справі №199/8478/21 (провадження №61-6159св22) Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105910539>.

4. Ухвала від 15.08.2022 у справі № 460/14618/21 (провадження №К/990/16784/22) Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105267322>.

5. Ухвала від 20.05.2022 у справі № 927/1276/21 Господарський суд Чернігівської області. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104392242>.

Данилець Леонід Віталійович
аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник:
Стоянова Тетяна Анатоліївна
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Інститут зловживання цивільними процесуальними правами у цивільному процесі є відносно новим інститутом з точки зору законодавчої регламентації такого явища, однак не є новим в історії наукової доктрини.

Розглядати зловживання процесуальними правами слід крізь призму питання зловживання правом, оскільки інститут зловживання процесуальними правами є інститутом, перші згадки та дослідження якого почалися на початку 2000-х років, натомість дослідження інституту зловживання правом (частиною якого були зловживання правами у судовому процесі, тобто фактично процесуальними правами) розпочиналось ще за часів Римської Імперії.

На думку автора, вивчення теми необхідно розпочинати з історії становлення вчення про зловживання правом, адже в умовах здійснення реформ в Україні та внесення новел до цивільного процесуального законодавства, оновлення процесуального права вимагає дослідження як нових інститутів права, так і таких, що існували раніше в історичних умовах окремих періодів часу.